– безпосередньо комп'ютерну криміналістику (computer forensics);

– мережеву криміналістику (network forensics);

– мобільну форензіку (mobile forensics), яка вивчає особливості збору електронних доказів з мобільних телефонів, смартфонів, портативних обчислювальних пристроїв, систем глобального позиціонування тощо.

Аналіз зазначених вище напрямів протидії кіберзлочинності дозволяє зробити висновок, що викладання дисциплін кримінально-правового циклу для підготовки фахівців з кібербезпеки у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання МВС України має враховувати новітні тенденції розвитку відповідних наук. Важливим питанням організації та вдосконалення освітнього процесу вбачається збільшення годин викладання дисциплін кримінально-правового циклу для фахівців з кібербезпеки для підрозділів Національної поліції України з одночасним оновлення їх начальних планів з метою врахування новітніх напрямів протидії кіберзлочинам та забезпечення кібербезпеки держави.

Список бібліографічних посилань:

1. Jaishankar K., Ph.D. Indian Criminologist with an International Outlook. URL: http://www.jaishankar.org/ (дата звернення: 01.11.2017).

2. Вещественные доказательства. Информационные технологии процессуального доказывания / под общ. ред. В. Я. Колдина. М., 2002. 768 с.

3. Стратегія кібербезпеки України : затв. указом Президента України від 15.03.2016 № 96/2016 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016 (дата звернення: 01.11.2017).

Одержано 02.11.2017

УДК 343.9:343.3

Олександр Михайлович ЮРЧЕНКО,
доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

СУЧАСНІ ПРОЯВИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Ефективність боротьби з організованою злочинністю багато в чому залежить від повноти та всебічності вивченості різноманітних сторін цього явища.

Своєю чергою, аналіз тенденцій розвитку організованої злочинності у сфері державної безпеки як в Україні, так і світі детермінується тим, що згаданий вид злочинності є найбільш небезпечним, створює не тільки потенційні, але й реальні загрози національній безпеці держави, самому факту її існування. Як вчені, так і практики вже не піддають сумніву той прикрий факт, що у випадку ослаблення державних інституцій, втрати легітимності з боку органів державної влади, організована злочинність у сфері державної безпеки намагається заповнити управлінській вакуум у суспільстві, взявши неформально на себе деякі управлінські функції, що тягне за собою непередбачувані та небезпечні наслідки.

Необхідно визнати, що сьогодні цей різновид організованої злочинності динамічно розвивається на стрімкій інноваційній основі, використовуючи витончені способи вчинення злочинів і протидії правоохоронним органам.

Її феномен полягає саме у формах прояву. У випадку терористичної активності, вчинення найбільш тяжких насильницьких злочинів, таких як бандитизм або розбій, організовані групи (угруповання) злочинців поводяться доволі зухвало, демонструючи при цьому своє негативне, злочинне ставлення до законослухняної поведінки та суспільства, намагаючись домінувати й затвердитися в ньому насильницьким шляхом на підставі страху. Невипадково вчені-кримінологи звертають увагу на те, що 3/4 бандитів – це фізично здорові молоді люди, котрі не зловживають алкогольними напоями та наркотиками. Організатори банд ретельно підбирають її членів, цілеспрямовано залучаючи тих із них, які мають навички спортивної боротьби, управління транспортом, поводженням з вогнепальною та холодною зброєю, вибухівкою, обізнані з роботою інкасаторів, охорони, з методами оперативно-розшукової діяльності,

© Юрченко О. М., 2017

конспірацією. Досить часто і лідери, і рядові члени банд мають нервово-психічні аномалії, патологічні риси характеру (22,0 %). До психологічних особливостей таких бандитів-психопатів належать прагнення до реалізації неадекватно завищеної самооцінки, нетерпимість до протидії, тенденція до домінування і володарювання, упертість, уразливість, схильність до самовираження через насильство тощо [1, с. 12].

Натомість, у таких сферах злочинного промислу як нелегальна міграція, наркоторгівля (в першу чергу, нелегальний трафік), кримінальна трансплантологія злочинні угруповання поводять себе вкрай обережно, не привертаючи уваги суспільства, правоохоронних органів до своїх вчинків. Справедливою та такою, що заслуговує на підтримку є точка зору В. О. Соболєва та О. Н. Ярмиша про те, що офіційна статистика поки ще не дає можливостей одержати достовірні дані про вплив організованої злочинності на динаміку і структуру злочинності в цілому. Це відбувається як у силу певної недосконалості статистики, так і через високу латентність діяльності організованих злочинних угруповань [2].

Сьогодні в Україні чітко простежується тенденція трансформації організованої злочинності: підпорядкування загальнокримінальних структур більш могутнім кримінально-олігархічним спільнотам, їхнє подальше зрощення.

Отже, основними сферами кримінальної діяльності сучасної організованої злочинності у сфері державної безпеки є:

– незаконний обіг зброї;
– нелегальна міграція;
– торгівля людьми;
– торгівля наркотиками.

В цих сферах вітчизняна організована злочинність має скоріше не вертикально, а горизонтально інтегровані структури. Зруйнувати подібну сітку складніше, ніж завдати удару по жорстко централізованих організаціях типу італійської мафії. Горизонтальна структура імітує ілюзію відсутності в Україні реальних злочинних організацій, насамперед, серед представників правоохоронних органів.

Аналогічна ситуація спостерігається й у країнах ЄС, де 40 % угруповань, що належать до організованої злочинності, діють на основі мережевого стилю. Одночасно з цим в країнах ЄС до 70 % організованих злочинних угруповань (злочинних організацій) є мультинаціональними.

Усе частіше правоохоронні органи виявляють злочинні організації, що складаються з невеликої кількості професійних злочинців, які компенсують малу чисельність залученням «підрядників» для виконання яких-небудь протиправних завдань, – серед «підрядників» можуть бути як вуличні хулігани, яких наймають для того, щоб «покарати» кого-небудь, так і професіонали у сфері юриспруденції, бізнесу, технологій, безпеки тощо.

В контексті вище наведеного необхідно звернути увагу на те, що в Україні відбувається поступове «омолодження» організованої злочинності у сфері державної безпеки, зменшення її віку та «здатність у майбутньому» поповнити лави «дорослої організованої злочинності».

Окремо необхідно звернути увагу на те, що в сучасних умовах потенціал організованої злочинності у сфері державної безпеки набагато збільшується завдяки можливостям, які надаються інтернет-технологіями. Завдяки масовому проникненню в життя людей соціальних мереж, швидкості комунікації, таємниці спілкування, особливо завдяки ресурсам глибинного Інтернету, відбувається зміцнення кримінальних зв'язків, в т. ч. транснаціонального типу. Все частіше організована злочинність у сфері державної безпеки спирається на соціальні медіа, такі як «Facebook», «Twitter» або «You Tube». Крім того, наявність систем електронних платежів, в т. ч. через так звані «електронні гаманці», відомі платіжні системи (напр. PayPal.) суттєво спрощується фінансування організованої злочинності у сфері державної безпеки.

Список бібліографічних посилань

1. Бедриківський В. В. Кримінологічна характеристика та заходи запобігання бандитизму : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2010. 23 с.

2. Соболєв В. О., Ярмиш О. Н. Організовані злочинні групи: можливості соціологічного виміру. *Право і Безпека.* 2003. Т. 2, № 1. С. 206–210. URL: http://pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=25193 (дата звернення: 02.11.2017).

Одержано 03.11.2017